

## Posudek na disertační práci

Mgr. Ondřej Klimeš

### **Awakened Land: Uyghur Ideas of Nation and Nationalism, 1880-1949 Probuzená země: ujgurské představy národa a nacionalismu, 1880-1949**

Ondřej Klimeš si za téma své disertační práce zvolil vytváření představ o ujgurském národě a jejich proměny od konce 19. do poloviny 20. století. Tomuto tématu dosud odborná literatura věnovala relativně malou pozornost, přestože je zajímavé jak po stránce výzkumné, tak i svými aktuálními aspekty vzhledem k významu oblasti, ujgurským požadavkům a vztahům s čínskou vládou.

Práce se soustředí především na analýzu idejí, konkrétně představ intelektuálů o národě, komunitě a jejich zájmech v rané fázi vytváření těchto představ (1884-1949). Jedná se o poměrně rozsáhlé období, zvláště proto, že se Ondřej Klimeš snaží o všestranné zpracování jednotlivých fází vývoje, ale tento záběr je nesporně opodstatněn tím, že umožňuje sledovat vývoj v různé politické situaci a fázích národního hnutí a formulovat obecnější závěry. Za přínosnou považují autorovu snahu spojit podrobný přehled formování národního uvědomění a národních idejí ujgurských intelektuálů se zásadními teoretickými koncepcemi národa a nacionalismu. Autor se přitom k žádné z teorií nepřiklání a „neaplikuje ji“ na ujgurskou realitu, ale spíše eklekticky se jimi inspiruje při analýze národních idejí a jejich vývoje v jiných podmínkách, než ve kterých byly zmíněné teoretické přístupy vypracovány. Ve své práci volí v zásadě chronologický přístup ke sledovanému problému (s jistými přesahy mezi kapitolami danými tematickou jednotou).

Struktura práce odpovídá zvolenému cíli. První kapitola je věnována představám o společné identitě před počátkem národního hnutí, kdy „národní“ zájem komunity ještě nepřekrýval partikulární zájmy. Autor se zároveň snaží doložit vytváření a formulování kolektivní (proto-národní) identity před existencí endoetnonymu. Druhá kapitola ukazuje vývoj zpočátku neujasněných idejí a lokálních či sociálně definovaných vazeb v ucelenější představy o moderním národě a počátky národního hnutí v oblasti vzdělání, tisku a kulturních organizací i literární tvorby v buditeckém duchu. Autor upozorňuje na přenos vlivů z oblastí Ruska a Osmanské říše. (V tomto směru se do budoucna nabízí možnost širší komparativní studie, pro kterou má Ondřej Klimeš ojedinělé jazykové vybavení.) Ve třetí kapitole sleduje autor vytváření politických programů moderního ujgurského národa ve třicátých letech 20. století, vrcholících povstáním a krátkou existencí Východoturkestánské republiky, a posléze reformulování národních zájmů po porážce povstání, kdy se do popředí dostává jednotu Ujgurů s dalšími etniky Xinjiangu. Autor přitom ukazuje kontinuitu národního vědomí i symboliky ve výrazně změněné politické situaci. Čtvrtá kapitola sleduje změny v chápání národních zájmů ve druhé polovině čtyřicátých let (1944-1949), kdy vlasteneckým intelektuálům šlo především o obranu národních práv a existence vůči politice Kuomintangu, zatímco revolucionáři na severu Xinjiangu ovlivnění Sovětským svazem stavěli socialistickou rétoriku před

národní zájmy. Všechny kapitoly jsou uvedeny kratším shrnutím historického vývoje oblasti v daném období, s důrazem na politický vývoj a vztah místní komunity s vládou.

Práce je založena na různorodém pramenném materiálu, od historiografie, přes literární díla, tisk a paměti ujgurských intelektuálů (a také zprávy dobových zahraničních návštěvníků a pozorovatelů) a dobře zvolené literatuře, věnované dějinám Xinjiangu a Ujgurů i různým přístupům ke studiu národa a nacionalismu. Zvláště je nutné ocenit, že autor vychází z pečlivé analýzy široké škály ujgurských pramenů a pracuje také s prameny v čínštině a v ruštině, z nichž mnohé nebyly, jak autor upozorňuje, dosud analyzovány historiky a dalšími odborníky. (Nabízí se ovšem otázka, jestli je nutné a priori se vyhýbat těm pramenům, které již byly využity, a zmiňovat se o nich jen prostřednictvím odkazů v sekundární literatuře, vzhledem k tomu, že si práce klade jiné otázky než předcházející studie.) Práce zahrnuje také překlady rozsáhlých ukázek ujgurských textů, zakomponované do analýzy a umožňující lépe pochopit představy ujgurských intelektuálů.

Tato rozsáhlá práce je pozoruhodná detailním zpracováním širokého spektra materiálů a relativně obsáhlého úseku dějin a zaplňuje některé mezery v našich znalostech o ujgurských dějinách. Autor se zároveň snaží nejen prezentovat neznámé informace a prameny, ale také je originálně interpretovat a analyzovat. Je nesporné, že se dobře orientuje v dějinách oblasti Xinjiangu, ale i Číny a širšího regionu Střední Asie a Ruska a důsledně usiluje o takový přístup, který odpovídá současnému výzkumu ve světě.

Práce je snad až příliš podrobná, což má své opodstatnění vzhledem k tomu, že jde o první práci svého druhu v našem prostředí a i ve světovém měřítku v některých směrech průkopnickou. Na druhé straně je ovšem otázka, zda všechny dílčí informace jsou vskutku relevantní pro analýzu a neodvádějí někdy zbytečně pozornost od hlavní linie argumentace.

Propojení ujgurské reality s teoriemi nacionalismu je přínosné a umožňuje autorovi hodnotit vývoj ujgurských národních představ a implicitně je srovnávat se situací v lépe prostudovaných případech. Ale tato snaha je někdy až příliš násilná a samoúčelná, když se např. autor snaží najít v daném období či případě rysy odpovídající každé ze zvolených teorií národa či nacionalismu a podle těchto teorií vymezit znaky ujgurského národa či jeho předmoderního předchůdce (např. s. 44).

První kapitola práce, pojednávající o přednárodní komunitě, je založena na analýze práce historika Sayramiho. Tato zajímavá analýza se týká období před rokem 1884 (konkrétně rozebírá povstání 1864 jako příklad převahy partikulárních identit) a dělá závěry o identitě intelektuálů v tomto období. Sayramiho práce však byla dopsána až v roce 1908, a jakkoli jeho názory vystihují dobové představy, jejich vztažení k předcházejícímu období je metodologicky poněkud problematické.

Některé koncepty, periodizace či terminologie užívané v práci by možná nebyly obecně přijaty nebo by vyvolaly jistou diskusi (např. označení raně moderní pro Xinjiang na konci čtyřicátých let 20. století, ačkoli je autor zdůvodňuje, souvisí s širšími otázkami

periodizace světových dějin). Je však nutné ocenit autorovu snahu o vlastní nezávislá hodnocení a originální přístup a ostatně i to, že svou prací inspiruje diskusi. Mezi problémy, jichž se práce dotýká, patří například otázka, odkdy je možné hovořit o ujjurském národě (národním vědomí, nacionalismu). Práce ukazuje, že nešlo o lineární vývoj od proto-národní identity k jedné a jednotné identitě národní, od panturkismu k ujjurskému nacionalismu či od nacionalismu k post-nacionální ideologii, ale o změny a posuny dané situací i zájmy nositelů národních idejí a o paralelní existenci různých „národních“ představ či mnohočetných (multiple) identit. Tím práce nesporně obohacuje nejen naše znalosti o jedné oblasti a národním uvědomování jedné skupiny, ale také naše chápání národotvorných procesů a národního uvědomování obecně.

Ondřej Klimeš jednoznačně prokázal, že je schopný formulovat vědecký problém a samostatně a originálně jej zpracovat na základě různorodých pramenů a bohaté literatury, včetně teoretických prací o národnostní problematice. Proto doporučuji, aby jeho disertační práce byla přijata k obhajobě.

5. 12. 2011

Jitka Malečková